

LUETTELO

Suomessa toisen maailmansodan jälkeen ilmestyneistä Neuvostoliiton suomalaisten kohtaloita käsittelevistä lähinnä tietokirjoista ml. muistelmia ja elämäkertoja.

Laatinut Aimo Ruusunen marras – joulukuussa 2025. Täydentänyt Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Viimeinen päivitys 19.1.2026

Aimo Ruususen saate:

Kiitos teille, jotka teitte asiallisia huomautuksia perjantaisen 21.11.2026 kirjalistani puutteista.

Kyse on siis Suomessa sodan jälkeen ilmestyneistä Neuvostoliiton suomalaisten kohtaloita käsittelevistä lähinnä tietokirjoista ml. muistelmia ja elämäkertoja.

Olen pahoillani siitä, että lista ei ollut täydellinen, mutta eipä ole varmaan alla olevakaan. Tästä saa kuitenkin lainaus- ja lukuvinkkejä jokainen aiheesta kiinnostunut. Kuten tulini kirjoittaneeksi aikaisemmin, kaikkiaan tällaisia teoksia, yhteen laskien myös 1920- ja 1930-luvuilla eli ennen vuotta 1945 ilmestyneet, on satoja.

Lyhyenä kommenttina näistä sanon vain, että esimerkiksi Eila-Lahti-Argutinan, Jukka Rislakin ja Ira Jänis-Isokankaan teokset vievät kaiken pohjan Helsingin Sanomien väitteeltä, että tästä aiheesta on Suomessa vaiettu.

Airola, O. T.: Kahden lipun alla. Amerikansuomalaisen kokemaa 1930-luvun Neuvostoliitossa. Tekijän kustantama 1973.

Alava, Ali: Punaiset etappimiehet. Hämeenlinna 1973.

Apukka, Miia: *Itään ja takaisin*. Kirjokansi, 2022. Kirja-arvostelu Helsingin Sanomat 24.2.2023, <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009285383.html>

Björkelund, Boris: Stalinille menetetyt vuoteni. Elämäni vaiheet 1945-1955. Suom. Leo Schulgin. Kolmas painos. WSOY 1966.

Boucht, Christer: Onnea etsimässä. Punaisesta Karjalasta Kaukoitään. Helsinki 1973.

Boucht, Christer: Karjala kutsui. 2. painos. Juva 1983.

Eloranta, Voitto I., Poika vallankumouksen jaloissa. Keuruu 2000.

Erkkilä, Veikko: Uskottiin aina parempaan. Tarinoita venäjänsuomalaisista. Juva 2001.

Eskuri, Anna (toim. Kaisu Mikkola): Vastavirtaan. Juva 1982.

Flinckenberg-Gluschkoff, Marianna: Ilkikurinen kompassi. Suunnistusta monen kulttuurin poluilla. 2017.

Flinkman, Tauno: Neljästi karkuteillä. Muistelmia 22 vuoden vankeusajalta Neuvostoliitossa. Helsinki 1957.

Front, Hjalmar: Kremlin kiertolaisia. Muistelmia monivaiheisen elämän varrelta. Forssa 1970.

Haikara, Agnessa: Kuka koputtaa ovellesi? Kuolansuomalaisten kohtalo Stalinin vainoissa. Minerva 2023.

Halminen, Laura: Upseeri ja vakooja. Suomalaisloikkari Emil Vaateri. Docendo 2023.

Harjula, Mirko: Suomalaiset Venäjän sisällissodassa 1917–1922, Helsinki 2006.

Helenius, Fanni: Pitkä etappi. Neuvosto-Venäjän vieraana 1932–1956. Bookcover 2014.

Himiläinen, Oskar: Vieras isänmaa. Inkeriläisen kohtalontie. Jyväskylä 1981.

Hirvelä, Jesse: Suomalaiset siirtolaisopiskelijat Leningradissa 1922-1936. Teoksessa Väki Voimakas 37, *Työväki ja Neuvostoliiton vuosisata*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2024.

Hirvelä Jesse, *Inkerin punaiset suomalaistajat*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2026.

Hodgson, John H.: Edvard Gylling ja Otto W. Kuusinen asiakirjojen valossa 1918–1920. Helsinki 1974.

Hodgson, John H.: Otto Wille Kuusinen. Poliittinen elämäkerta. Helsinki 1975.

Hovi, Ritva-Liisa: Amerikansuomalaiset osuuskunnat Neuvosto-Karjalassa 1920-luvun alkupuolella amerikansuomalaisten ja neuvostokarjalaisten sanomalehtien valossa. 1971 (Turun yliopisto).

Huttunen, Merja: Tähdenlento. Rikun tarina. Jyväskylä 1996.

Huuskonen, Taisto: Laps Suomen. Kolmastoista painos. Juva 1984.

Huuskonen, Taisto: Ennin tarina. Juva 1984.

Hyytiä, Osmo: Karjalais-suomalainen Neuvostotasavalta 1940–1956. Kansallinen tasavalta? Helsinki 1999.

Jänis-Isokangas, Ira: SKP, Gulag-järjestelmä, poliittinen kasvatustyö ja suomalaiset Magnitogorskissa. Teoksessa Väki Voimakas 37, *Työväki ja Neuvostoliiton vuosisata*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2024.

Jänis-Isokangas, Ira: *Kohtalona Gulag. Suomalaiset 1930-luvun Neuvostoliitossa-* Gaudeamus 2025.

Järvi, Antti: Minne katosi Antti Järvi? Kertomus kadonneesta isoisoisästä ja luovutettuun Karjalaan jääneistä. Gummerus 2023.

Kaihovirta, Matias: Allan Wallenius, Suomen ruotsinkieliset ja Neuvostoliiton lumo. Teoksessa Väki Voimakas 37, *Työväki ja Neuvostoliiton vuosisata*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2024.

Kamppinen, Ossi: Palkkana pelko ja kuolema. Neuvosto-Karjalan suomalaiset rakentajat. Docendo 2019.

Kangaspuro, Markku: Neuvosto-Karjalan taistelu itsehallinnosta. Nationalismi ja suomalaiset punaiset Neuvostoliiton vallankäytössä 1920–1939. SKS 2000.

Kansa, Uuno (toim. Reijo Ikävalko): Pakolla puna-armeijaan. Jyväskylä 1987.

Karhi, Olli: Yrjö Niemi. Mies, Siperiaan lähetetty. Jyväskylä 1996.

Kaskela, Signe: Under Stalins diktatur. Tre böcker 1990.

Kauppala, Pekka: Paluu vankileirien teille. Suomesta Neuvostoliittoon luovutettujen kohtalo 1940–1955. Gummerus 2011.

Kero, Reino: *Neuvosto-Karjalaa rakentamassa. Pohjois-Amerikan suomalaiset tekniikan tuojina 1930-luvun Neuvosto-Karjalassa.* Suomen Historiallinen Seura 1983.

Keskisarja, Teemu: Kohtalo paiskasi punapäälliköksi. 2015. Teoksessa: Kortelainen, Anna, *Avojaloin : 20 tositarinaa Karjalan Kannakselta* 2015, s. 98–104.

Kilkkinen, Hilma: Pitkä matka Siperiaan. Toimittanut ja kehyskertomuksen laatinut Ritva Sievänen-Allen. Otava 1997.

Koljonen, Niilo: Suomalainen vankileiriraportti. Toim. Erkki Vettenniemi. Teos 2011.

Konkka, Anita: Musta Passi. Tammi 2001.

Korhonen, Simo: Simon Siperian vuodet. Toim. Terttu Pihlajamaa. Terttu Pihlajamaa Förlag 2003.

Kostiainen, Auvo: *Loikkaarit. Suuren lamakauden laitton siirtolaisuus Neuvostoliittoon.* Otava 1988.

Kruhse, Pauli & Uitto, Antero: Suomea rajan takana 1918–1944. Suomenkielisen neuvostokirjallisuuden historia ja bibliografia. BTJ Finland Oy 2008.

Kruhse, Pauli & Uitto, Antero: Suomea rajan takana 1918–1944. Suomenkielisen neuvostokirjallisuuden historia ja bibliografia. BTJ Finland Oy 2008.

Kumpulainen, Armas: Punaupseeri Mikko Kopran päiväkirja. Gummerus 2002.

Kuortti, Aatami: Inkerin kirkon vaikeita vuosia. 1963.

Kuusinen, Aino: Jumala syöksee enkelinsä. Muistelmat vuosilta 1919–1965. Otava 1972.

Laakkonen, Anna: *Toivo Antikainen -- sankarillinen neuvostokansalainen? Mies ja myytti Punainen Karjala -lehdessä.* Teoksessa Väki Voimakas 37., *Työväki ja Neuvostoliiton vuosisata.* Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2024.

Laakkonen, Anna: *Punainen Karjala ja suomalaisen neuvostoihmisen synty. Suomalaiset osana Moskovän propagandakoneistoa 1920-1937.* Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2025.

Lackman, Matti: Oliko Neuvosto-Karjala 1930-luvun pula-ajan El Dorado? suomalaisten siirtolaisten kokemuksia ja näkemyksiä. Teoksessa: Historioitsija - taaksepäin katsova profeetta. Studia Historica Jyväskyläänsia 30. Saarijärvi 1984 s. 215–240.

Lackman, Matti: Jahvetti Moilanen – läskikapinan johtaja. Poliittinen elämäkerta (1881-1938). Oulu 1993.

Lackman, Matti: Kullervo Manner. Kumouksellisen muotokuva. Amanita 2017.

Lahti, Vesa-Matti: Siperia kutsuu! Kansainvälisen Kuzbas-siirtokunnan ja sen suomalaisten tarina 1921–1927. Into Kustannus 2017.

Lahti-Argutina, Eila, *Olimme joukko vieras vaan. Venäjänsuomalaiset vainonuhrit Neuvostoliitossa 1930-luvun alusta 1950-luvun alkuun*. Siirtolaisuusinstituutti 2001.

Lampila, Lea: Toivontähti. Loikkariperheen tarina. 2. painos, WSOY 1991.

Lappalainen, Tarja: Fra finske skoger til Ishavet, Ruijafinnenenes historie og fortellinger. Siirtolaisuusinstituutti. 2011.

Lappalainen, Tarja: Ruijansuomalaisten elämää – Historiaa ja tarinoita Jäämeren rannalta. Siirtolaisuusinstituutti. 2011

Lappalainen, Tarja & Turtola, Martti: Stalinin tappamat. Muurmannin suomalaisten pitkä ja musta yö. Docendo 2019.

Lehmus, August: Suomalaiset kommunistit Itä-Karjalassa. Tampere 1958.

Lehtimäki, Kimmo: Verner Lehtimäki. Punapäällikkö. Jyväskylä 2005.

Lehto, Kalle: Vastavallankumouksellinen. Juva 1995.

Levänen, Anna-Liisa: Muistoja sydämellä. Karisto 1991.

Lokko, Sven: Murmannin suomalaiset. Kirja ensimmäinen. Kulttuuri Fondi Murmansk 1993.

Lukkari, Matti: Syyttömänä Siperiassa. Kalevi Leppälän tarina. Otava 2008.

Lähteenmäki, Maria: Punapakolaiset. Suomalaisnaisten elämä ja kohtalo Neuvosto-Karjalassa. Gaudeamus 2022.

Makara, Antti: Rajat eivät pidätä. Saarijärvi 1983.

Manninen, Ohto. Kerttu Nuorteva. Neuvostokaunotar vakoilujohtajana. Helsinki 2006.

Martikainen, Juha-Matti: Kotiinpaluu. Jalo Heikkisen elämä. Keuruu 1996.

Meriläinen, Toivo: Loikkarin taivas. 1997.

Miettinen, Helena – Joganson, Kyllikki: Petettyjen toiveiden maa. Arator 2001

Mikkola, Marja-Leena (toim.): Otto Wille Kuusinen. Suomalainen internationalisti. Tampere 1971.

Multakari, Nikolai: Stalinin tarhoissa. Turku 1990.

Mäkelä, Raija-Liisa: Minä, muilutetun tytär. Puoli vuosisataa Neuvostoliitossa. Minerva 2009.

Mäkelä, Raija-Liisa: Solovetskin luostari. Venäjän historian peili. Karjalan Sivistysseura 2023

Mäki, Pertti: Jaakko Mäen kova kohtalo Stalinin terrorissa. Saarijärvi 1996.

Nevakivi, Jukka: Muurmannin legioona. Suomalaiset ja liittoutuneiden interventio Pohjois-Venäjälle 1918-1919. Helsinki 1970.

Nevalainen, Pekka: Punaisen myrskyn suomalaiset. Suomalaisten paot ja paluumuutot idästä 1917–1939. Vammala 2002.

Niinimäki, Mirjam: Kohtalona Moskova. Toisenlainen sukututkimus. Reuna Oy 2017.

Paastela, Jukka & Rautkallio, Hannu (toim.): Rakas kallis toveri. Kullervo Mannerin ja Hanna Malmin kirjeenvaihtoa 1932-1933. Juva 1997.

Pahajoki, Sven: Karl Ahon matka Stalinin punaiseen helvettiin. Kalottikustannus 2018.

Paltamo, Terho: Harharetki Stalinin valtioon. TAP-taidekustannus, Lapinlahti 2025.

- -

Kirja kertoo lapinlahtelaistaustaisen, Tenholassa 1896 syntyneen ja Lapinlahdella 1972 kuolleen, Onni Väisäsen mielenkiintoisen tarinan. Tarina perustuu Onni Väisäsen muistiinpanoihin, jotka kertovat suomalaisen loikkarin elämästä Stalinin diktatuurin alla.

Parvilahti, Unto: Berijan tarhat. Havaintoja ja muistikuvia Neuvostoliitosta vuosilta 1945–1954. Kahdeksas painos. Helsinki 1958.

Petrovskaja, Anna (toim. Sinikka Salokorpi): Kohtalokas kielto. Suomalaisnaisen järkyttävä elämäntie. Jyväskylä 1993.

Piili (oik. Piilikangas), Martta: Kohtalona Siperia. Neljätoista vuotta pakkotyövankina. Like 2021.
Alkuteos: Martta Piili: Pakkotyövankina Siperiassa. Pohjola & kumpp. 1957.

Pirhonen, Olli: Kansan vihollinen. Docendo 2012.

Poukka, Pentti: Suomalaisena Neuvostoliitossa. Paleletko sinä, äiti? Irja Niemelän muistiinpanoista. Helsinki 2000.

Pöllä, Raija-Liisa: Solovetskin luostari, Venäjän historian peili. Gummerus Kirjapaino Oy 1994

Ranta, Kalle: Arpi korvassa ja sydämessä. Muistelmia ja mietelmiä myrskyisän vuosisatamme historian pyörteissä tuhlatusa elämästä. WSOY 2000.

Rautajoki, Reijo: Inkeriläinen äitini. Pelon täyttämä elämä. Into 2022.

Rautkallio, Hannu: Suuri viha. Stalinin suomalaiset uhrat 1930-luvulla. Juva 1995.

Reuter, Anni: Suomalaiset Stalinin puhdistuksissa. SKS kirjat 2023.

Rinne, Arto: Karjalaan kaikonneita. Suomalaisten pakolaisten kohtaloita sukutarinana. Juminkeko 2021.

Rislakki, Jukka: Vorkuta! Vankileirin kapina ja sen suomalainen johtohahmo. WSOY 2013.

Rislakki, Jukka & Lahti-Argutina, Eila: *Meillä ei kotia täällä. Suomalaisten loikkarien joukkotuho Uralilla 1938.* Otava 1997.

Ronkonen, Lyyli (toimittanut Raili Kymäläinen): Ilon ja itkun Inkeri. Katri Kokkosen elämäntarina. SLEY-kirjat 1995.

Ruhanen, Urho: Syytettynä suomalainen. Lilja ja Urho Ruhasen elämäntien kirja. Toimittanut Juha Virkkunen. Pohjoinen 1989.

Ruokonen. Lyyli: Inkeri – isänmaa kallis. Jyväskylä 1990.

Ruusunen, Aimo: *Punakankaan suomalaiset. Teloitus- ja hautapaikka Krasnyi bor 1937-1938.* Warelia 2020.

Ruusunen, Aimo: *Tuomitut. Lisälehtiä ja opastusta Neuvostoliitossa kadonneisiin.* Warelia 2022.

Sahlström, Anna-Lisa: *Viimeinen ruhtinas. Kertomus Edvard Gyllingistä.* Suom. Liisa Ryömä. Teos & Söderströms 2009.

Salmi, Osmo: Lapsuuteni Neuvosto-Karjalassa. 2006.

Salmi, Osmo: Miehitetty Aunus. Omakustanne 2007.

Salmi, Väinö: Olin punikki. II painos. Joensuu 1967.

Salmi, Väinö: Pakolaisena Itä-Karjalassa eli Neljätoista vuotta sosialismia rakentamassa. Seinäjoki 1970.

Salmi, Väinö: Punaisen sirpin Karjala. Muistelmia ja vastamuistelmia suomalaisten kommunistien kohtaloista Neuvosto-Karjalassa. Jyväskylä 1976.

Salminen, Aimo: Kuljin Stalinin Siperiaa. Pieksämäki 1964.

Salminen, Aimo: Paluu Stalinin Siperiasta. Pieksämäki 1965.

Salomaa, Erkki: *Yrjö Sirola. Sosialistinen humanisti.* Kansankulttuuri. 1966.

Salomaa, Markku: *Punaupseerit.* WSOY 1992.

Salomaa, Markku: *Punaupseeri Toivo Antikaisen toiminta ammattivallankumouksellisena vuosina 1918-1941.* Sotahistoriallinen Aikakauskirja 14 (1995).

Salomaa, Markku: *Punaupseerien nousu ja tuho.* Otava 2018.

Salonen, Vuokko: Idan ja Davidin poika. Helsinki 2011.

Schdanoff, Elna & Sundgren, Christian: Kirje Siperiasta. Schildts 2008.

Sevander, Mayme: Vaeltajat. Siirtolaisuusinstituutti 2000.

Sihvola, Allan: Elämäni polkuja –kuusikymmentäkolme vuotta Venäjällä asuneen amerikansuomalaisen muistelmat. 1996.

Sihvola, Allan: Stalinin taivaan alle -- Lapsena Yhdysvalloista Neuvosto-Karjalaan. OK-kirja 2021.

Sihvola, Päivi: Kirjeitä Karjalasta – Amerikansuomalaisen Saaren perheen kolme poikaa Neuvosto-Karjalan ihannevaltiota rakentamassa 1930-luvulla. Siirtolaisuusinstituutti 2020

Sinkkonen, Helena: Historian myrskyjen heiteltävänä. Muistelmia melskeisiltä ajoilta. Gummerus 1946.

Takala, Irina: *Taistelua ja kuolemaa. Neuvosto-Karjalan suomalaiset 1920-1930-luvuilla.* Karjalan Sivistysseura 2021.

Tastula, Maarit: Köyhää väkeä – Suomalaisia Amerikan kultamailla. Otava 2025.

Thureson, Birger: Inkerin Lilja. Pakolaistytön tarina. RV-Kirjat 1986.

Tuomi, Kaarlo R.: Isänmaattoman tarina. Amerikansuomalaisen vakoojan muistelmat. WSOY 1984.

Tuominen, Arvo: Sirpin ja vasaran tie. Muistelmia. Viides painos. Helsinki 1956.

Tuominen, Arvo: Kremlin kellot. Muistelmia vuosilta 1933–1939. 1. painos. Helsinki 1956.

Tuomisto, Terttu: Perämeren rannoilta Tyynen meren äärelle Kemiläistytön ja hänen perheensä vaihteita 1900-luvun kuohuvina vuosina Suomessa ja Neuvostoliitossa. Atrain & Nord, 2022.

Tölli-Kalinina, Eila: Töllin tyttö. 2012.

Uitto, Antero: Suomensyöjä Otto Wille Kuusinen. Paasilinna 2013.

Usatševa, Jelena: Itä-Karjalan pakolaiset: Tie kotiin. Periodika 2021

Vaara, Pekka: Punainen Uhtua. Karjalan kapinasta Stalinin vainoihin. Karjalan sivistysseura ry 2024.

Vaara, Pekka: Punasuomalaiset Uhtuan johtajina 1922-1935. Teoksessa Väki Voimakas 37. 2024b.

Vanhala, Harri: Kommuuna Kylväjä. Amerikansuomalainen kolhoosi Donin aroilla. Siirtolaisuusinstituutti 2021.

Veltheim, Olavi: Murskatut unelmat. Suomalaisena Neuvosto-Venäjällä. Suomeksi toimittanut Antti Veltheim. Ajatus Kirjat 2007.

Vettenniemi, Erkki (toim.): Suomalaisia vankileirien saaristossa. Art House 2002.

Vettenniemi, Erkki: Äiti katosi, mummo palasi. Eämntä Martta Piilikankaan merkillinen elämä. Teoksessa Piili, 2021.

Virolainen, Antti: KGB:n varjossa. Päivä 2001.

Virtanen, Raili: Tiltun tarina. Eräs suomalainen elämänkohtalo. Helsinki 1996.

Virtanen, Rauni (toim.): *Irman tarina. Kanadansuomalaisen Irma Kuprin matka Kanadasta Neuvostoliittoon ja Venäjältä Suomeen*. Siirtolaisuusinstituutti 2012.

Wetterstrand, Tuija: *Amerikansuomalaiset Knäsössä, Neuvosto-Venäjällä 1922*. Siirtolaisuusinstituutti 2022.

Ylikangas, Mikko: *Rivit suoriksi. Kaunokirjallisuuden poliittinen valvonta Neuvosto-Karjalassa 1917-1940*. Kikimora 2004.

Yläraakkola, Arvo: Edvard Gylling. Itä-Karjalan suomalainen rakentaja. Keuruu 1976

Yrjö Sirola. Muistelmia suomalaisesta demokratian esitaistelijasta. Helsinki 1946.

Zlobina, Vieno: *Heidän ihanteensa murskattiin. Tyttären tarina Säde-kommuunasta Neuvosto-Karjalassa*. Siirtolaisuusinstituutti 2017.